

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació
Direcció General del Patrimoni Cultural
Servei d'Arqueologia i Paleontologia
Biblioteca del Patrimoni Cultural

722

Memòria 1981. Excavacions al jaciment de Can Garriga.

Clara Lorencio, Jordi Rovira

Avis legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObresDerivades 2.5 de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi el titular dels drets i no se'n faci un ús comercial. No es pot alterar, modificar o generar una obra derivada a partir d'aquesta obra. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/es/legalcode.ca>.

Introducció

El jaciment anomenat de "Can Garriga" es troba constituït per un campament a l'airelliure del Paleolític Superior emplaçat a la finca del mateix nom, en el terme municipal de Bigues (Vallès Oriental) i a les coordenades 59 52' 30" de longitud est i 41 40' 50" de latitud nord, segons el full 364 del mapa a escala 1:50.000 de l'Instituto Geográfico y Catastral.

L'àrea de l'assentament poseeix unes immillorables característiques puix que es tracta d'una petita vall d'uns cinc-cents metres de llargària -per terme mig- en el seu eix orientada a l'est i a resguard dels vents del nord gràcies a la barrera formada per una petita serralada i algunes ondulacions -anomenades Turons de Can Garriga- del terreny que l'emmarquen i delimiten. En efecte, l'indret ocupat pretèritament pels caçadors paleolítics mostra a l'actualitat la forma d'un pendent suau -trencat en ocasions per marges artificials- en direcció nord-oest-sud-est, tanca al nord per una serra amb tres elevacions, les altituds de les quals oscil·len entre els 401 i els 432 metres del punt culminant. Al sud-oest el terreny s'eleva lleugerament, tot arribant a cotes properes als 400 metres d'altitud. Així, l'àrea de la vall, estesa entre els 425 i els 350 metres d'altitud aproximada, presenta l'aspecte d'una depressió ben delimitada, a més a més, per dos cursos aquífers intermitents, a vegades convertits en torrenteres, que s'uneixen a uns cent metres al sud de la casa de Can Garriga i que discorren a ambdós costats de la vall. Tot el sector evidencia a l'actualitat una gran abundor d'aigua -hi ha nombroses fonts a les rodalies- que dona lloc a rieres com la de la Torre, la qual, de la mateixa manera que les torrenteres de Can Garriga, drena les aigües de la zona, tot abocant-les al curs del riu Tenes, afluent del Besòs.

Localització i treballs preliminars

La vall de Can Garriga es troba acondicionada des de fa anys, per la seva explotació agrícola i, avui, la quasi totalitat de la seva superfície ha estat convertida en un camp d'avellaners. L'erosió del terreny, accentuada del pendent, i la remoció per motocultors de les terres més superficials, havia motivat l'afloresment d'abundoses restes lítiques que cridaren l'atenció dels propietaris i masovers de la finca, les quals eren col·lidides esporàdicament pels visitants del jaciment.

Col·laboradors del Museu Municipal de Sant Feliu de Codines, advertits de l'existència de peces de sílex en superfície, iniciaren una tasca de prospecció que culminà, l'any 1974, en una excavació preliminar destinada a aclarir les característiques del jaciment.

Els treballs s'iniciaren amb la prospecció de la vall en una àrea de 500 per 100 metres, i permeteren la localització de cinc aparents focus d'habitació, identificats per la major abundància de material lític en superfície. Amb l'interès d'esbrinar l'estat dels nivells fèrtils i la relació entre els diferents focus fins aleshores establerts, els membres del museu de Sant Feliu realitzaren un sondatge a l'indret anomenat Can Garriga I. L'excavació va permetre apreciar que a la vall s'estenia un campament paleolític amb una extraordinària densitat d'indústria lítica i que presentava les restes campamentals conservades intactes, sen se evidència de desplaçaments o remocions.

Plantejament i seqüència estratigràfica:

Assabentat de l'interès del jaciment i del satisfactori estat de conservació dels nivells fèrtils, l'Institut de Prehistòria i Arqueologia de la Diputació de Barcelona inicià l'any 1980 les excavacions sistemàtiques de Can Garriga. Fins el moment, hom ha dut a terme quatre campanyes -amb la finalitat d'aconseguir un contacte previ amb el jaciment- que han abastat una superfície total de quinze metres quadrats, tot comprnent els quadres següents: E-4, E-5, E-6, E-7, E-8, F-4, F-5, F-6, F-7, F-8, G-5, G-7, G-8, H-7 i H-8, tots ells oberts a uns 300 metres al nord de Can Garriga I, al sector anomenat Can Garriga IV.

El desenvolupament de la campanya de 1981 evidencià ja que l'estratigrafia existent al jaciment és relativament simple i força uniforme, a desgrat de les petites variacions provocades per alguna esporàdica bossada que ha afectat als nivells superficials. La seqüència dels quadres G-7 i G-8, pot fer-se extensiva a tota l'àrea del jaciment escavada fins ara i es troba constituïda per la següents superposició de capes fins arribar a la roca natural: en primer lloc, un petit estrat superficial A, de terra polsosa, color marró clar-grogós, de 2 a 3 centímetres, és seguit per l'estrat superficial B, de característiques similars a l'anterior, però més compacte i constituït per terra granulosa de color marró clar i d'una potència mitja oscil.lable entre els 10 i els 16 centímetres; per sota han estat identificats dos nivells més, el IA i el IB, formats per terres amb granit descompost i una abundància progressiva, a mesura que aprofundim, d'argiles i llims. La diferència entre ambdues capes es basa en una variació en la textura, color i la composició. A partir de IA -entre 25 i 35 centímetres de potència mitja- comencen a aparèixer alguns esporàdics elements lítics procedents del desplaçament d'algunes restes arqueològiques dels nivells fèrtils. Un fet idèntic es comprova al llarg dels 15 centímetres de potència del IB.

Després del nivell IB, apareix amb tota nitidesa el sòl del campament que ha estat subdividit, a efectes estratigràfiques, en II i II A. De fet, i, a desgrat de les indicacions que donen les diverses talles de cinc centímetres que han servit per a sistematitzar millor les superposicions dels materials, la subdivisió dels 13-25 centímetres arqueològicament fèrtils i intactes, en II i II A, respon a un evident canvi estratigràfic produït per la major o

menor densitat de les restes i una variació de l'aspecte geològic. Es aquest sentit, s'ha fet palès, al llarg de les tres campanyes d'excavació, que la potència de l'estrat d'ocupació ha anat augmentant a mesura que l'excavació s'ampliava cap al nord-oest, és a dir, cap a la capçalera de la vall i el seu eix central. L'estrat II, d'una manera global, presenta un aspecte granulós -degut al granit descompost, component majoritari-, color marró fosc, i una considerable proporció d'argiles i llims.

Així, les primeres restes paleolítiques foren dipositades sobre un sòl constituït per la cúspide de l'anomenat estrat III, format essencialment per sauló, i que descansava sobre la roca natural granítica. Aquest darrer estrat posseeix una potència variable que s'adapta a les irregularitats de la roca, tot podent oscil·lar entre els 5 centímetres i gruixàries properes a 1 metre.

En definitiva, l'excavació mostra ara per ara un únic estrat d'ocupació de la vall -el II- que no permet, a simple vista, distingir fases o diferents moments d'utilització del campament. Sí que és apreciable que, sobre la cúspide de l'estrat III, els ocupants de la vall disposaren pedres granítiques, de marès i calcàries, per a establir estructures relacionables amb les seves activitats. L'anàlisi detinguda de les talles d'excavació i la projecció de les cotes de la totalitat del material, donaran, sens dubte, llum sobre la possible existència de varis sòls d'ocupació, succeïts uns als altres ràpidament en un lapse de temps força curt i englobats dins del mateix estrat II que, per la seva composició -granit descompost majoritàriament- presenta una gran variabilitat morfològica. No cal dir que és del tot improbable que, si ens trobem en presència d'un campament utilitzat estacionalment o temporalment, la totalitat d'aquest hagi sofert idèntica intensitat d'ocupació. En canvi, és probable que l'excavació en extensió del jaciment permeti apreciar una certa estratigrafia horitzontal que proporcioni informació sobre els diferents períodes ocupacionals i els sectors de la vall que cadascun d'ells afectà.

Observacions estructurals:

Ja al llarg de la primera campanya d'excavacions, durant l'any 1980, fou possible identificar l'estructura d'un petit fogar, constituït per un doble forat o depressió, de planta entre circular i ovalada, curullat per cendres i alguns elements lítics en el seu interior.

Així, excepció feta d'aquest exemple citat, tal vegada, els més evidents, les diverses estructures campamentals caldrà discernir-les un cop disposem d'una superfície excavada més gran, a través de la distribució espacial dels diferents elements arqueològics, tal com veiem en les concentracions de rebutjalls de talla o en les acumulacions de detritus alimentaris faunístics.

Els materials arqueològics

Malgrat la seva minsa potència, oscil·lable entre 8 i 25-30 centímetres, l'estrat II, al llarg dels seus dos nivells, ha proporcionat una ingent quantitat de material arqueològic que comprèn peces lítiques, rebutjalls de talla, elements petris, restes faunístiques, i fragments de carbó i ocre. A fi i efecte d'aproximar el possible lector interessat a la naturalesa de les troballes de Can Garriga, donem a continuació, a títol indicatiu, les primeres apreciacions sobre el total d'elements coordinats en cadascuna de les campanyes, a l'espera d'obtenir percentatges més fiables en un futur proper.

Total d'elements coordenats = 1550

- Total peces lítiques: 1316

pedres: 285 (21'66%)

marès : 35 (12'28%)
quars : 99 (34'74%)
granit : 16 (5'61%)
calcària: 98 (34'39%)
pissarra: 3 (1'05%)
pòrfir : 1 (0'35%)
aplita : 1 (0'35%)
pedra s.d.: 32 (11'23%)
sílex: 468 (35'55%)
ascles de sílex: 362 (27'15%)
fulles sílex : 147 (11'17%)
calcàries treballades: 15 (1'14%)
quarsita treballada: 1)0'08%)
útils: 38 (2'89%)

nuclis : 6 (15'79%)
dorsos rebaixats: 14 (36'85%)
burins : 11 (28'95%)
sílex retocat : 1 (2'63%)
perforador : 1 (2'63%)
osca : 1 (2'63%)
abrupte : 1 (2'63%)
gratador : 2 (5'26%)
fulla retocada : 1 (2'63%)

- Fragments d'ossos: 228

fragments: 168 (73'69%)

ossos cremats: 19 (8'33%)

fragments dentaris: 40 (17'54%)

os treballat: 1(0'44%)

- Fragments d'ocre: 3

- Fragments de carbó: 3

Tot tenint en compte la poca superfície excavada, l'extraordinària abundor de les troballes lítiques permet ja, en l'estat actual de les recerques, apreciar els percentatges globals dels diferents tipus d'estris i les característiques generals de la indústria de Can Garriga. Així, s'evidència que entre els útils, el percentatge més elevat correspon al burins, seguits de les fulles, puntes de dors rebaixat i nuclis, així com alguns gratadors, perforadors i alstre elements quasi testimonials. Cal ressaltar que la major part de la indústria fou confeccionada sobre un variat ventall de sílex local, procedent en gran part de la riera de la veïna localitat de Riells del Fai. Nogensmenys, és interessant constatar que hem documentat l'existència d'una indústria que utilitzava com a materia primera nuclis de calcària dura, arrancats de vetes properes al jaciment. Els percentatges poc significatius d'aquesta utilització elaborats durant l'any 1980 han augmentat de manera paulatina al llarg de la campanya de 1981. No cal dir que altres tipus de pedres com la quarsita foren aprofitades molt esporàdicament.

Pel que fa a les restes faunístiques, aquestes han sofert majoritàriament una continuada degradació a conseqüència de l'acidesa del terreny. No obstant, podran ser estudiats un bon nombre d'elements ossis, sobretot mandíbules i peces dentàries, pertanyents a cavalls i cérvols consumits en el campament.

Per a finalitzar, cal esmentar la troballa continuada al llarg de totes les campanyes, de petits fragments d'ocre i, malauradament, d'escassíssimes restes de carbó, car els senyals de combustió es presenten habitualment en forma de petites taques cendroses. No deixa de ser interessant també l'exhumació d'una diàfisi d'os treballada en forma d'espàtula i l'exhumació d'un fragment de pissarra, de forma triangular amb un sòlc artificial.

Consideracions finals

Es encara aviat per a realitzar apreciacions categòriques sobre les característiques del jaciment de Can Garriga i la seva indústria lítica. La continuïtat de les campanyes d'excavació i l'increment dels treballs en anys propers forniran un volum més gran de material arqueològic susceptible de ser analitzat, i, el que és més important, permetrà conèixer ben segur, les estructures campamentals del jaciment. No oblidem que els hipotètics focus d'ocupació documentats abans de l'inici de les excavacions sistemàtiques cobreixen un sector prou ample com per poder tenir raonades esperances que l'àrea d'utilització per part dels caçadors paleolítics abasta pràcticament la quasi totalitat de la vall.

De moment, la indústria de Can Garriga, amb la seva notable abundor de burins, i la presència més reduïda de puntes, fulles de dors rebaixat, gratadors i nuclis, apunta a situar el jaciment en aquest període tan mal conegut de les carreries del Paleolític Superior que es troba ocupat per l'Epigravetià final i el Magdalenià Mig i Superior. Precisament la diversitat de fàcies locals i regionals dificulta molt l'adscripció segura dels diferents complexos lítics. Aquest és el cas de Can Garriga. L'atribució a un Epigravetià o a una fàcies del Magdalenià evolucionat, en unes dates entre el 16.000 i el 10.000 abans de l'Era, converteix l'indret en un campament extraordinàriament interessant, car es tracta, ara per ara, d'un cas singular a Catalunya per les seves dimensions i el seu estat de conservació.

La continuïtat dels treballs porta implícita la voluntat de realitzar excavacions en superfícies més grans que permetin tenir una visió més àmplia de les estructures campamentals, de fugint l'apertura d'un nombre reduït de quadres que dificultarien molt la seva comprensió. Estem segurs de no pecar de triomfalistes si diem que, amb els crèdis necessaris, el jaciment de Can Garriga, per les seves característiques, dimensions i conservació, pot convertir-se en un magnífic laboratori i a l'aire lliure per a l'estudi dels campaments i llocs de Caça del Paleolític Superior al Principat.

RELACIO DE FIGURES

FIGURA 1: Mostra de material lític del campament de Can Garriga.

FIGURA 2: Mostra de material lític del campament de Can Garriga.

FIGURA 3: Talls estratigràfics. Seccions E-W i S-N. Quadres G-7 i G-8.

FIGURA 4: Tall estratigràfic. Secció W-E. Quadres E-8 i E-6.

FIGURA 5: Can Garriga IV. E-6.

FIGURA 6: Can Garriga IV. E-8.

FIGURA 7: Can Garriga IV. F-6.

FIGURA 8: Can Garriga IV. F-7.

FIGURA 9: Can Garriga IV. F-8. Planta 1.

FIGURA 10: Can Garriga IV. F-8. Planta 2.

FIGURA 11. Can Garriga IV. G-7. P₁anta 1.

FIGURA 12: Can Garriga IV. G-7. P₁anta 2.

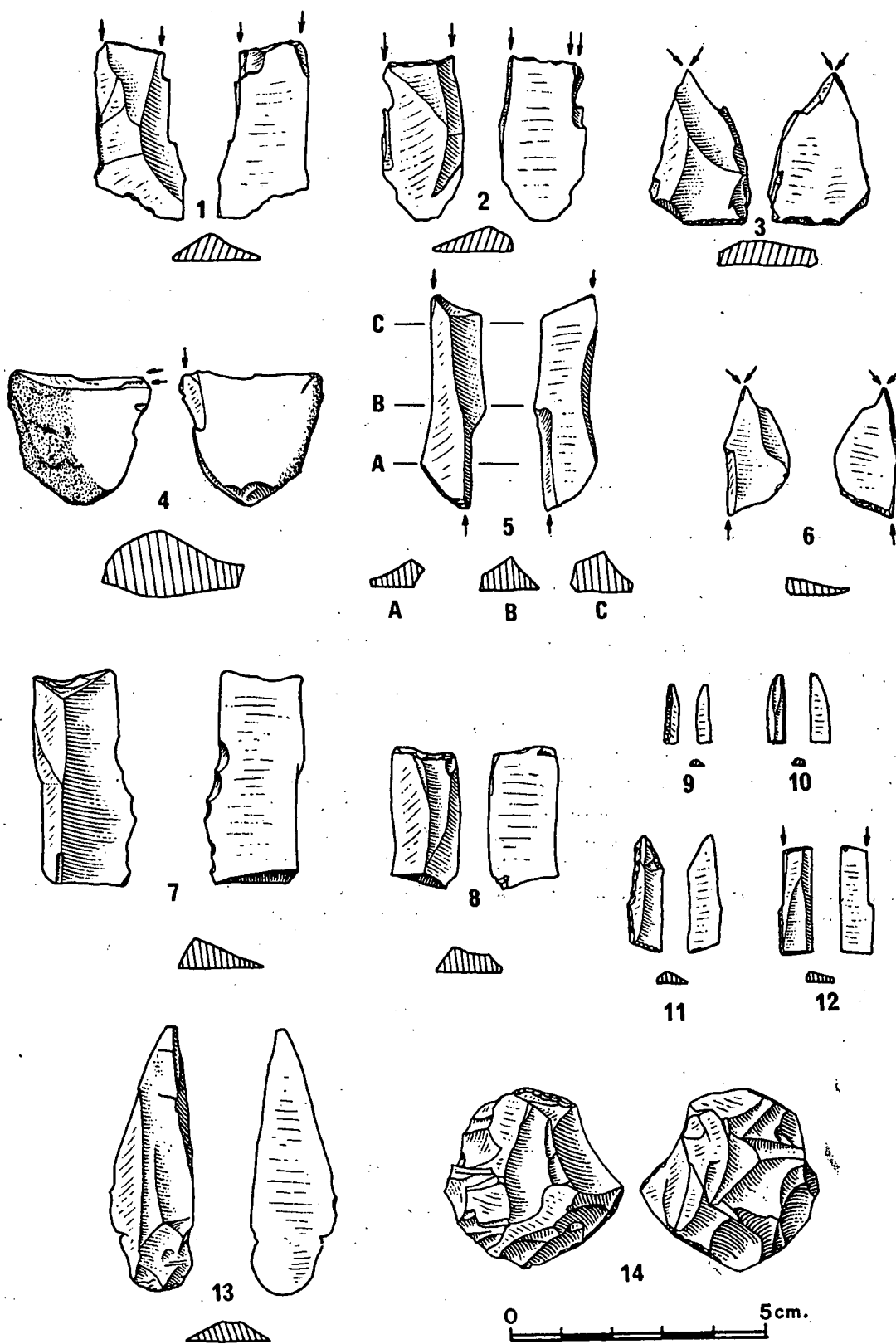
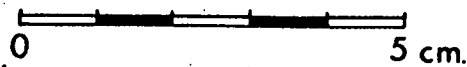
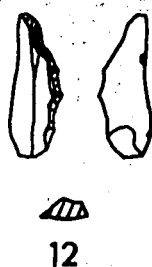
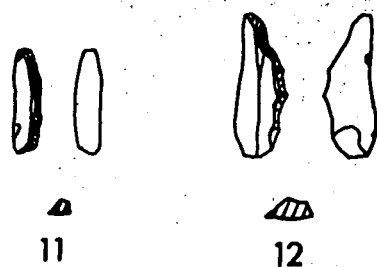
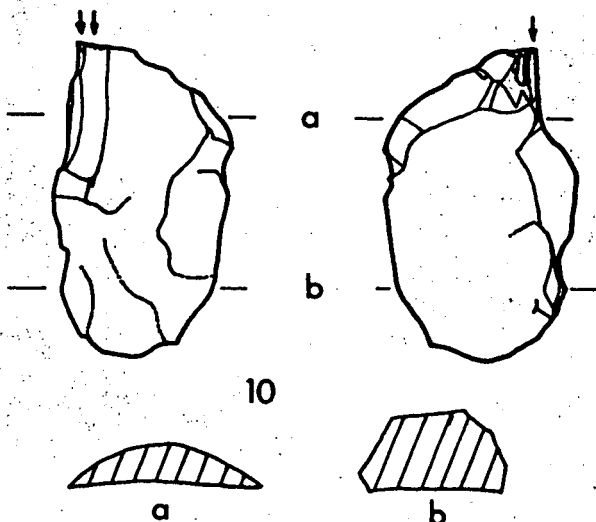
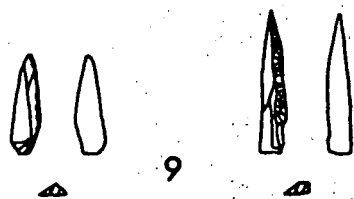
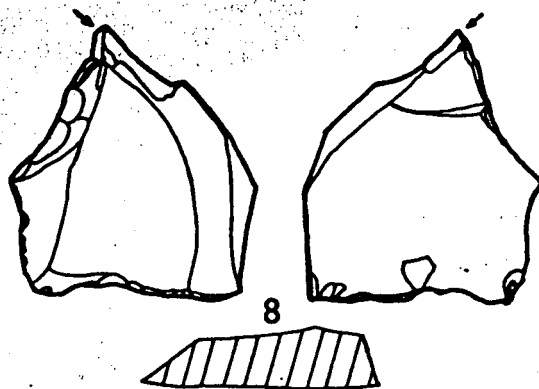
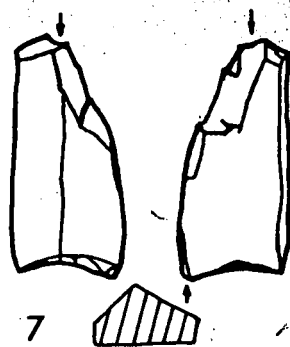
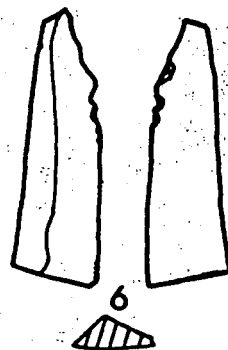
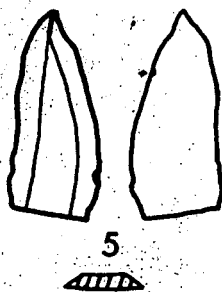
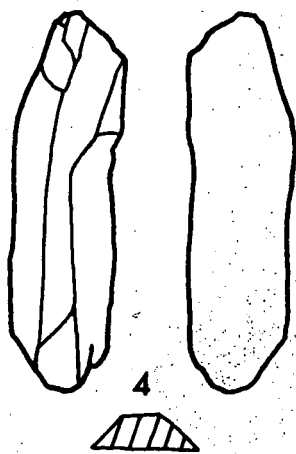
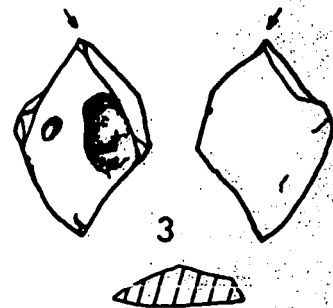
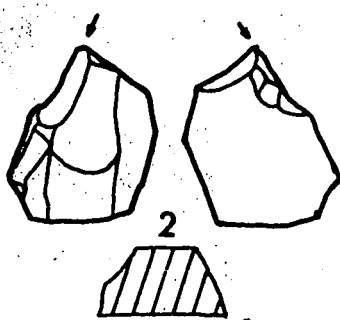
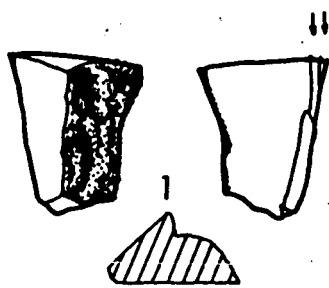
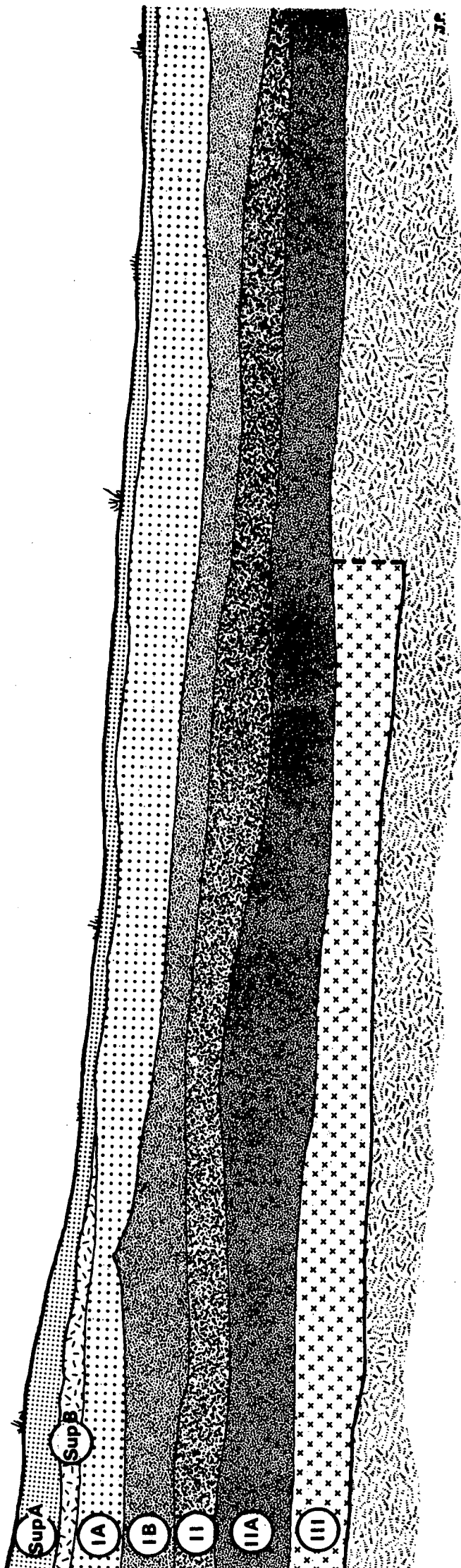
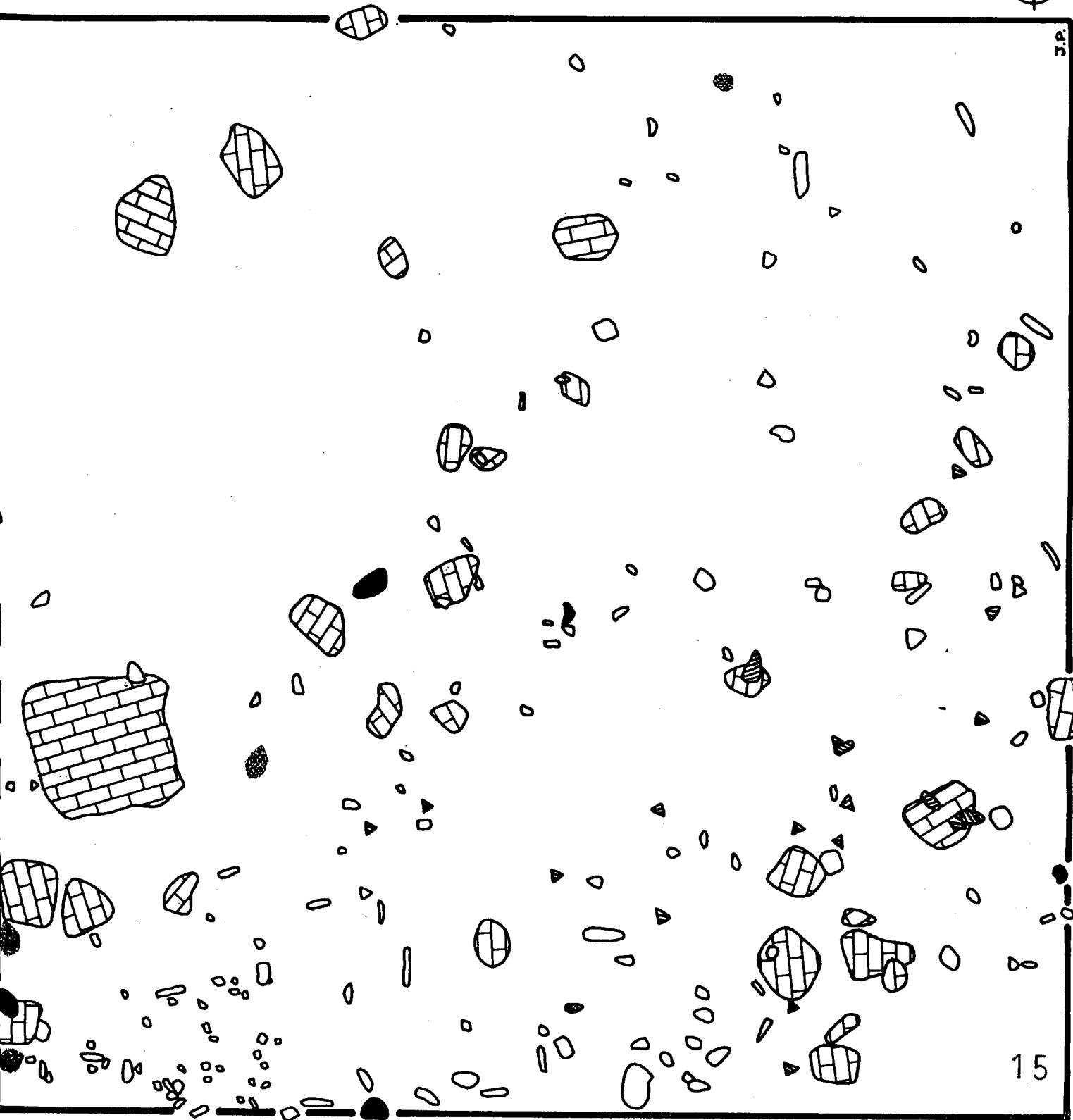

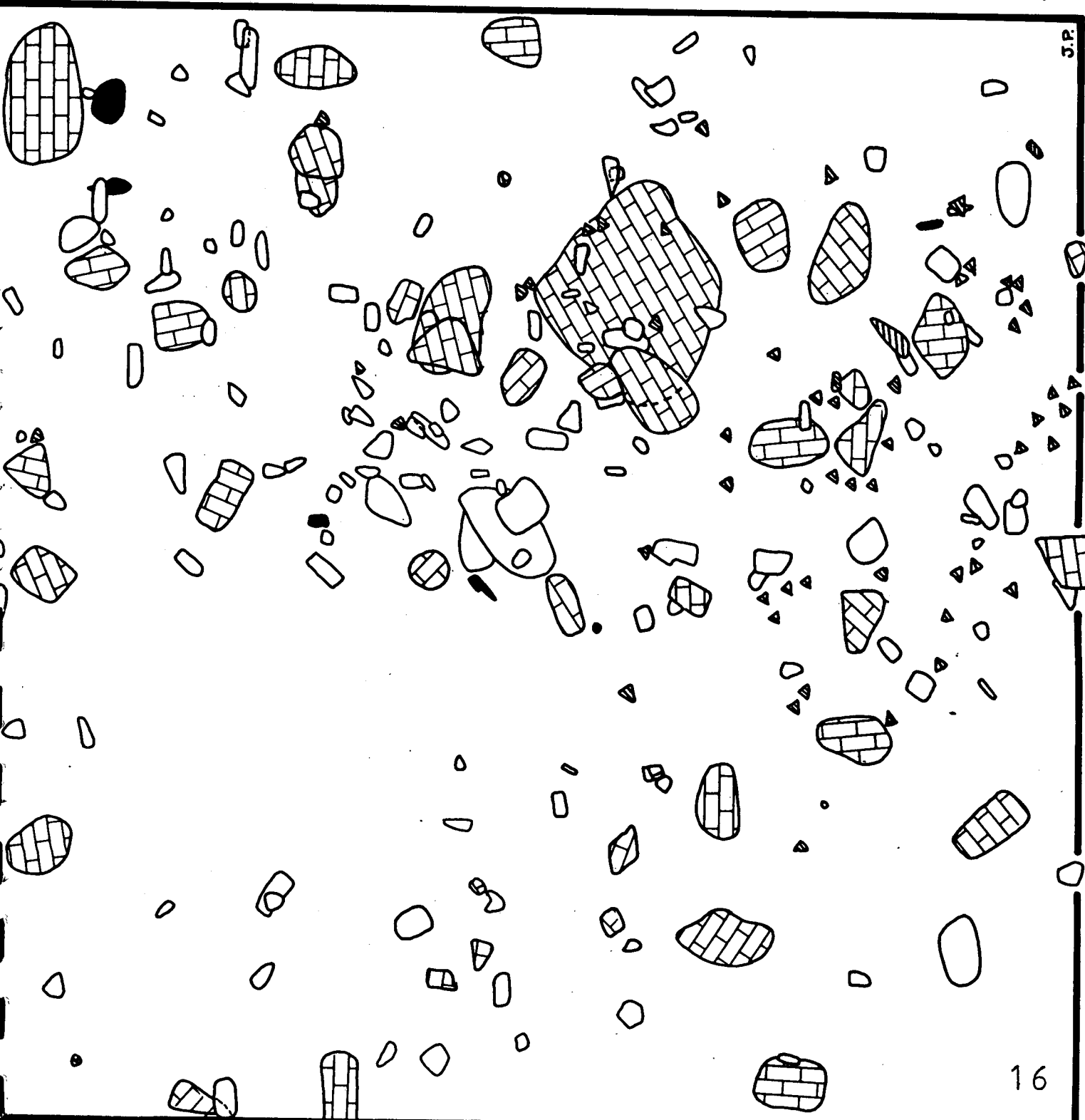
FIGURA 4 1) Burí sobre fractura (doble). — 2) Burí sobre sector transversal amb pla lateral. — 3) Burí amb plans laterals-transversals/oposat a gratador. — 4) Burí amb plans laterals transversals. — 5) A) Burí sobre retoc lateral amb pla lateral a 1) Burí sobre retoc transversal amb pla lateral. B) Burí sobre retoc transversal amb pla lateral. — 6) A) Burí amb plans laterals. B) Burí sobre retoc lateral amb peu lateral. — 7) Truncadura normal amb dues osques. — 8) Truncadura normal. — 9) Punta amb dors total. — 10) Punta amb dors truncada (retocada). — 11) Làmina amb dors bitruncada oberta. — 12) Burí sobre làmina amb dors, bitruncada (tancada). — 13) Fulla. — 14) Nucli.

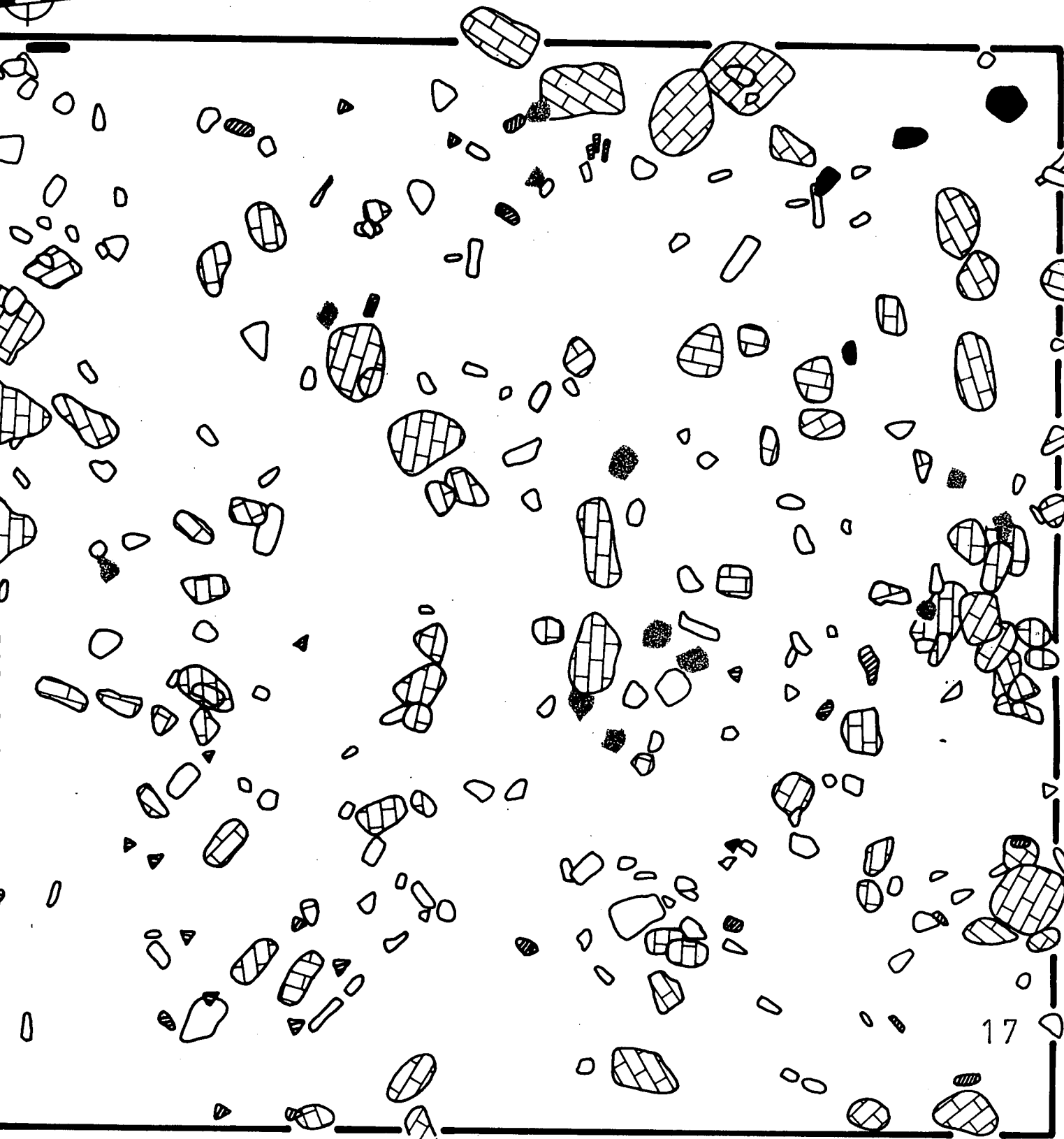

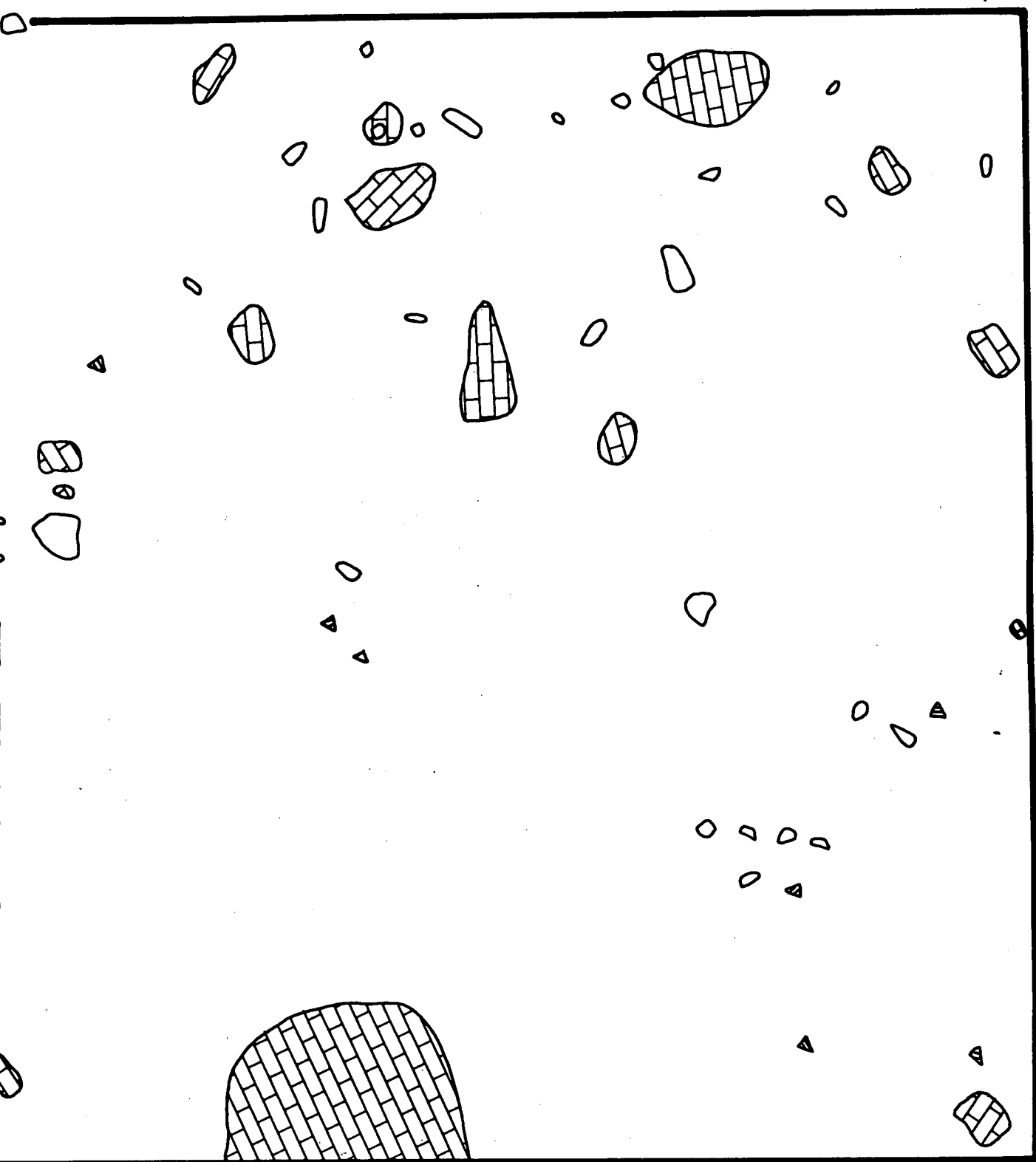

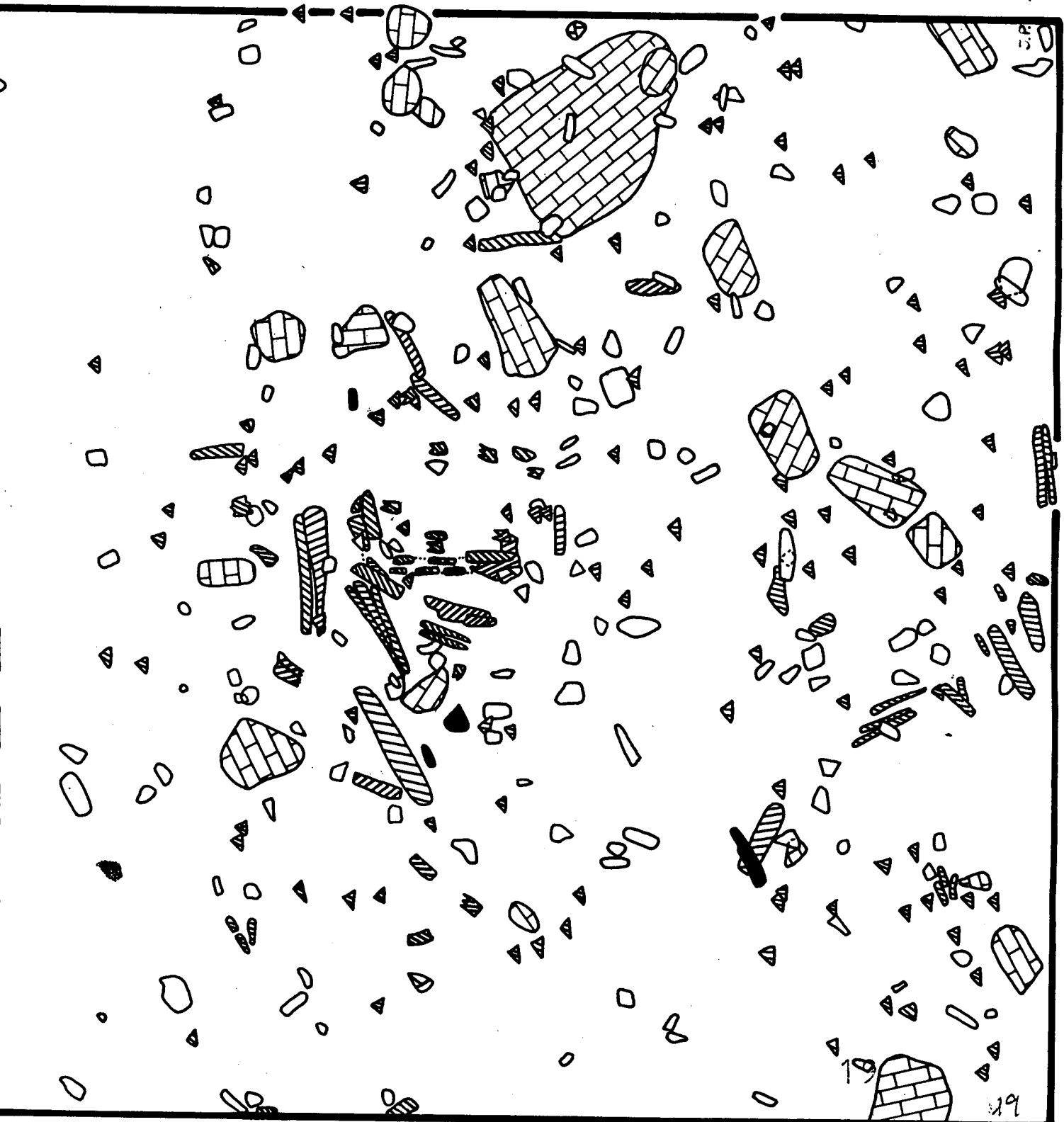

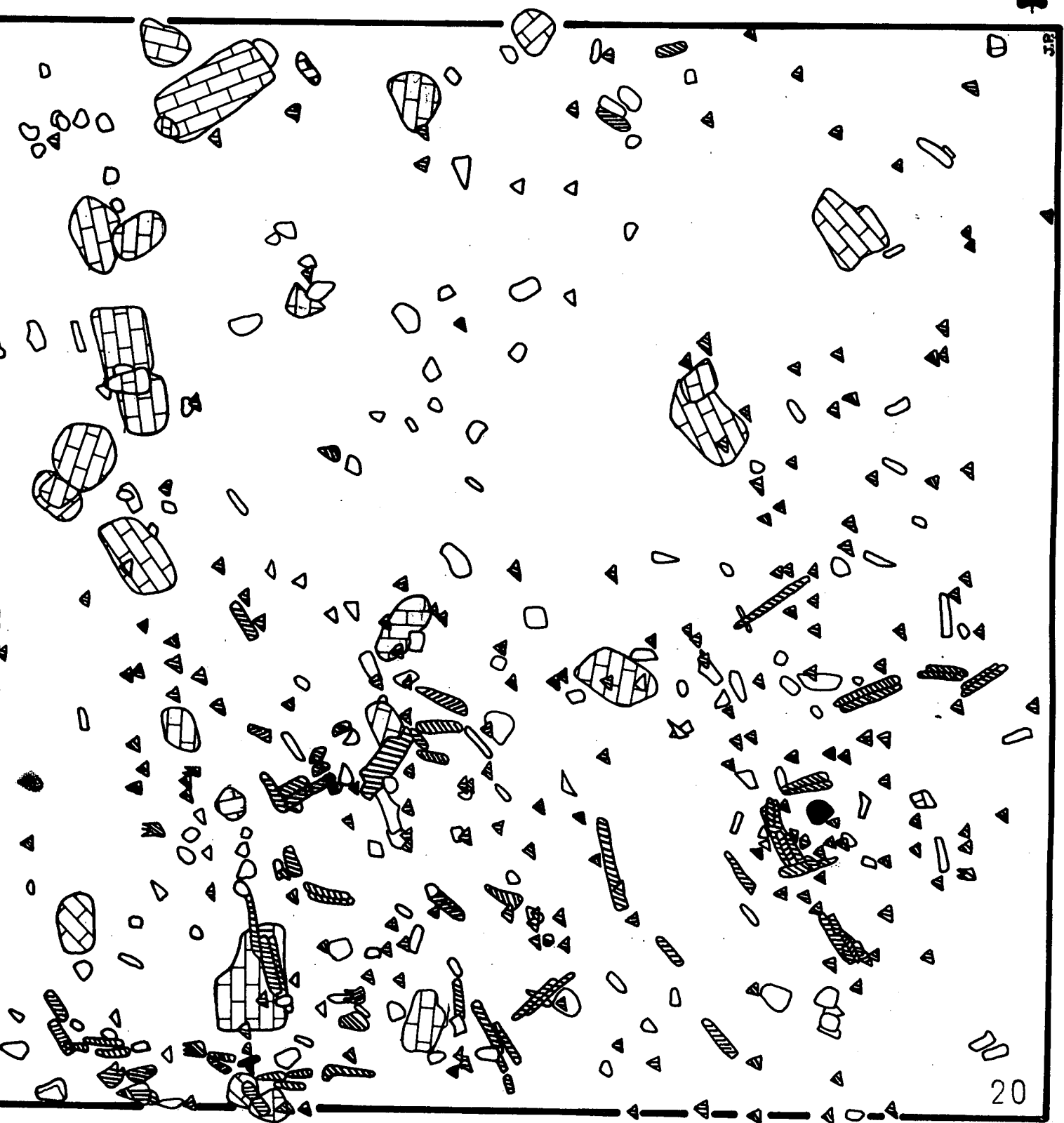
J.P.

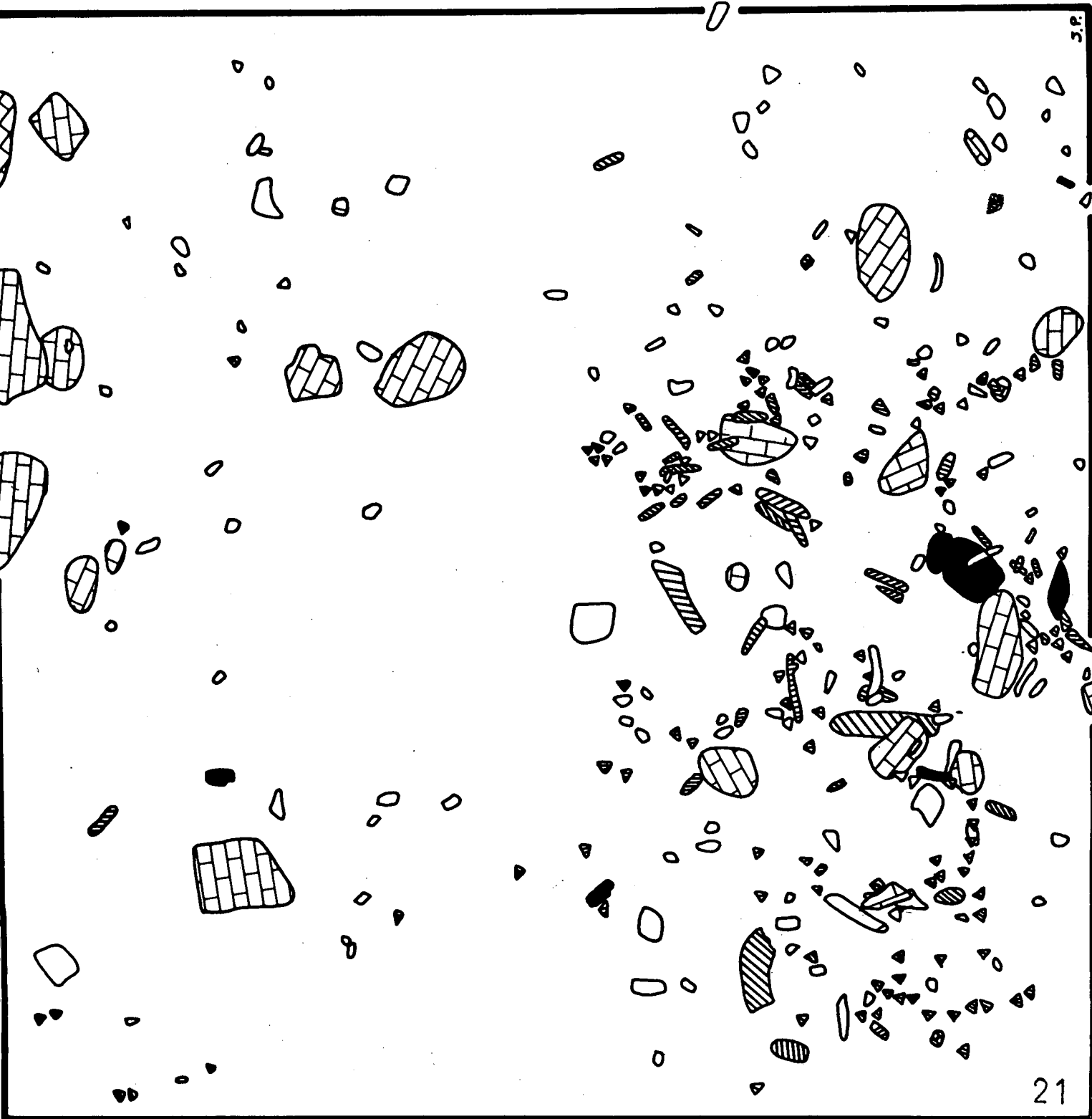

3.P.

